

Rozdział 24

Dawid Banaś

EDUKACJA FINANSOWA POKOLENIA 55+ JAKO ELEMENT ROZWOJU RYNKÓW FINANSOWYCH

Wstęp

Starzenie się społeczeństw jest coraz bardziej widoczne, zarówno w Polsce, jak i w innych krajach. GUS⁶³² we wstępnych informacjach o Narodowym Spisie Powszechnym z 2021 r. wskazał, że ponad co piąty Polak był w wieku poprodukcyjnym. Odsetek osób starszych będzie się zwiększać także na skutek negatywnych trendów demograficznych, m.in. niskiej stopy urodzeń. W związku, z tym na znaczeniu przybierać będzie *silver economy*, które ukierunkowane jest właśnie na osoby starsze⁶³³. Jednocześnie widoczne są dynamiczne zmiany na rynkach finansowych. Wśród nich wskazać można chociażby na stopniowe odchodzenie od tradycyjnego modelu obsługi klienta w placówce, w kierunku bankowości elektronicznej. Działania te mogą być problematyczne, a nawet frustrujące dla osób starszych, które w większym stopniu, niż młodsze pokolenia są przyzwyczajone do kontaktu z drugim człowiekiem. Okoliczności te mogą wręcz doprowadzić do wykluczenia finansowego⁶³⁴, czemu przeciwdziałać może właśnie edukacja finansowa. Coraz powszechniejsze jest też spostrzeżenie, że korzystanie z produktów i usług bankowych jest niezbędne do pełnego uczestnictwa w życiu społeczno-gospodarczym⁶³⁵. Maison⁶³⁶ stwierdza, że to właśnie brak wiedzy ekonomicznej

⁶³² GUS: *Informacja o wstępnych wynikach Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021*. Pobrane z: <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-wstepne/informacja-o-wstepnych-wynikach-narodowego-spisu-powszechnego-ludnosci-i-mieszkan-2021,1,1.html> dostęp: 5.02.2022.

⁶³³ W odniesieniu do sektora bankowego wskazać można także na koncepcję *age-friendly banking*.

⁶³⁴ Szerzej na temat wykluczenia finansowego, m.in.: M. Iwanicz-Drozdowska i A.K. Nowak: *Rola i znaczenie edukacji finansowej*. [w] *Edukacja i świadomość finansowa. Doświadczenia i perspektywy*. Red. M. Iwanicz-Drozdowska. Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, 2011. s. 13–34. A. Warchlewska: *Wokół istoty wykluczenia finansowego. Ujęcie przeglądowe*. *Finanse i Prawo Finansowe* 25 (1), 2020, s. 123–140.

⁶³⁵ J., K. Solarz, *Nanofinanse. Codziennosc zmienia swiat*. C. H. Beck. Warszawa. 2012. s. 171.

⁶³⁶ D. Maison: *Polak w świecie finansów. O psychologicznych uwarunkowaniach zachowań ekonomicznych Polaków*. PWN. Warszawa. 2013. s. 184.

powoduje problemy z zarządzaniem własnymi funduszami⁶³⁷. Zdaniem autora osoby starsze są „niedocenionym skarbem”, gdyż mają wiele zalet, które nie zawsze są dostrzegane, a czasem są wręcz trywializowane przez sektor finansowy. Wśród nich wskazać można chociażby na chęć nauki nowych technologii⁶³⁸, stabilne źródło miesięcznych dochodów oraz lojalność. W związku z powyższym autor publikacji przyjął za cel wykazać, że warto edukować osoby 55+ w zakresie ekonomii i finansów, gdyż przełoży się to na rozwój rynków finansowych. Teza wysunięta przez autora jest następująca: poprawa poziomu wiedzy ekonomicznej osób starszych pozwoliłaby w większym stopniu aktywnie uczestniczyć im na rynkach finansowych.

1. Potrzeba edukacji finansowej

Edukacja finansowa to proces długofalowy, który powinien trwać przez całe życie i rozpocząć się jak najwcześniej, zgodnie z koncepcją uczenia się przez całe życie. Należy mieć na uwadze, że pojęcie edukacji finansowej rozumiane jest stosunkowo intuicyjnie, ale w literaturze przedmiotu nie ma jednoznacznej definicji, co zostało zaprezentowane w tabeli 24.1. Remund⁶³⁹ dokonując przeglądu literatury z zakresu edukacji finansowej skategoryzował publikacje na pięć różnych grup⁶⁴⁰, które ukazują złożoność problematyki. Natomiast Noga, Noga i Dejnaka⁶⁴¹ wskazują na cztery składowe edukacji ekonomicznej.

Kwestia edukacji finansowej jest przedmiotem zainteresowania na całym świecie, głównie na skutek dynamicznego rozwoju rynków finansowych⁶⁴². Towarzyszy mu także wzrost skomplikowania instrumentów znajdujących się na nich,

⁶³⁷ Problemy z zarządzaniem domowymi budżetami ukazała pandemia Covid-19, na co zwracają uwagę J., K. Solarz i K. Waliszewski: *Pandemia czy wojna pokoleń?*. *Finanse i Prawo Finansowe* 26(2), 2020, s. 99–114.

⁶³⁸ Dowodem mogą być chociażby badania jakościowe przeprowadzone przez: D. Banaś: *Aplikacje mobilne jako nowa forma komunikacji marketingowej z pokoleniem baby boomers*. [w] *Nowe media i technologie w komunikacji marketingowej – wybrane obszary zastosowań*. Red. A. Bajdak i Z. Spyra. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice. 2021. s. 55–66.

⁶³⁹ D.L. Remund: *Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy*. *The Journal of Consumer Affairs* 44(2), 2010, s. 276–295, Pobrane z: <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x>.

⁶⁴⁰ Były to: znajomość pojęć finansowych, umiejętność komunikowania się na ich temat, umiejętność zarządzania finansami osobistymi, umiejętność podejmowania właściwych decyzji finansowych, świadomość istotności efektywnego planowania pod kątem przyszłych potrzeb finansowych (D.L. Remund: *Financial Literacy...*, op. cit.).

⁶⁴¹ B. Noga, M. Noga i A. Dejnaka: *Edukacja ekonomiczna polskiego społeczeństwa*. CeDeWu. Warszawa. 2016.

⁶⁴² A. Janc i A. Warchlewska: *Działania edukacyjne banków centralnych w obszarze wiedzy ekonomicznej i kompetencji finansowych jako przejaw społecznej odpowiedzialności biznesu*. [w] *Społeczna odpowiedzialność instytucji finansowych: od teorii do praktyki*. Red. K. Waliszewski. CeDeWu. Warszawa. 2018. s. 23.

Tabela 24.1. Wybrane definicje edukacji finansowej

Ewa Cichowicz (2016)	<i>Edukacja ekonomiczna jest mianowicie częścią koncepcji CSR, którą stosują banki komercyjne, jednocześnie jednak jej rezultaty przekładają się na obniżenie poziomu wykluczenia finansowego, co stanowi jedną z istotnych kwestii społecznych.</i>
Małgorzata Iwanicz-Drozdowska i Agnieszka Nowak (2011)	<i>Podejmowanie szeroko zakrojonych działań, mających upowszechniać wiedzę i wykształcać pozytywne nawyki wśród obywateli, prowadzące do podejmowania właściwych decyzji w zakresie zarządzania ich osobistymi finansami oraz efektywnego dysponowania przez nich środkami finansowymi, zgodnie z obecnymi i przyszłymi potrzebami.</i>
OECD (2005)	<i>Proces, dzięki któremu konsumenci/inwestorzy finansowi poprawiają swoje zrozumienie produktów finansowych, koncepcji i zagrożeń oraz poprzez informacje, instrukcje i/lub obiektywne porady, rozwijają umiejętności i pewność siebie, aby stać się bardziej świadomym ryzyka i możliwości finansowych, aby dokonywać świadomych wyborów, wiedzieć, dokąd zwrócić się po pomoc i podejmować inne skuteczne działania na rzecz poprawy ich kondycji finansowej.</i>
Jan Solarz (2019)	<i>Edukacja finansowa jest prawem obywateli do zrozumienia, na co są przeznaczane ich daniny podatkowe, warunkiem faktycznej równości stron w transakcjach finansowych oraz poczucia dobrostanu.</i>
Beata Świecka (2016)	<i>Edukacja finansowa jest procesem ciągłego uczenia się, mającej na celu zdobycie wiedzy i docelowo wykorzystania jej w praktyce.</i>
Małgorzata Zaleska (2009)	<i>Edukacja finansowa deponentów i odpowiedzialność mediów są bowiem istotnymi czynnikami stabilizującymi sektor bankowy.</i>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: E. Cichowicz: *Działania banków komercyjnych w zakresie edukacji ekonomicznej jako metoda walki z wykluczeniem finansowym*. *Studia Oeconomica Posnaniensia*, 4(9), 2016, s. 120. M. Iwanicz-Drozdowska i A. K. Nowak: *Rola i znaczenie edukacji finansowej*. op. cit. s. 13. OECD: *Recommendation on Principles and Good Practices for Financial Education*. 2005. Pobrane z: www.oecd.org/daf/fin/financialeducation/35108560.pdf. J., K. Solarz: *Ustawiczna edukacja finansowa. Trwanie życia. Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, 20 (1), 2019, s. 13. B. Świecka: *Generacja Y w świecie finansów – financial literacy i edukacja finansowa młodego pokolenia*. *Przedsiębiorczość i zarządzanie*, 17 (8), 2016, s. 222. M. Zaleska: *Gwarancje depozytów bankowych w świetle kryzysu*. [w] *Nauki społeczne wobec kryzysu ekonomicznego*. Red. J. Osipiński. Oficyna Wydawnicza SGH. Warszawa. 2009. s. 111–123.

przy jednoczesnej asymetrii informacji. W związku z tym mówiąc o edukacji finansowej nie należy myśleć wyłącznie o państwach wysoko rozwiniętych, ale także tych zaliczanych do grona uboższych, gdyż w zależności od poziomu gospodarczego dotyka ona innych aspektów. Badania Xu i Zia⁶⁴³ wskazują, że w państwach bogatych przede wszystkim nacisk jest kładziony na ochronę konsumenta i umiejętność analizy skomplikowanych produktów finansowych, które mają na celu

⁶⁴³ L. Xu i B. Zia: *Financial Literacy Around the World. An Overview of the Evidence with Practical Suggestions for the Way Forward*. Policy Research Working Paper. No 6107 The World Bank. 2012. Pobrane z: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/9322/WPS6107.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

poprawę jakości życia. Natomiast w krajach słabo rozwiniętych uwagę głównie poświęca się możliwości zwiększenia dostępności do usług finansowych mikroprzedsiębiorcom.

Programy edukacyjne należy rozumieć dwutorowo. Z jednej strony pomagają one walczyć z wykluczeniem finansowym⁶⁴⁴. Natomiast z drugiej strony włączają obywateli, którzy wcześniej zostali wykluczeni z rynku finansowego⁶⁴⁵. Chociaż działania te wydają się kosztowne, to są one tańsze niż koszty, jakie byłyby poniesione z tytułu wykluczenia finansowego⁶⁴⁶. Należy wskazać, że w Polsce inicjatywy edukacyjne skierowane są głównie do osób młodych – uczniów i studentów, a działań ukierunkowanych na osoby starsze jest niewiele⁶⁴⁷. Dodatkowo Janc i Warchlewska wskazują, że świadomego użytkownika produktów finansowych jest w stanie przygotować kooperacja pomiędzy instytucjami. Potwierdzając swoje słowa przybliżyli działania podejmowane przez NBP⁶⁴⁸, a także inne banki centralne⁶⁴⁹.

Wyedukowane finansowo społeczeństwo chętniej korzysta z dobrodziejstw wynikających z rozwiniętego rynku finansowego. Wzrost poziomu wiedzy finansowej przekłada się na wymierne korzyści dla jednostki, społeczeństwa oraz gospodarki. Zarówno NBP⁶⁵⁰, jak i Jurek, Marszałek oraz Warchlewska⁶⁵¹ wskazali, że celem osiągnięcia stabilnego wzrostu gospodarczego jest społeczeństwo cechujące się świadomością ekonomiczną i finansową. Wynika to głównie ze zmiany zachowań, które stają się bardziej racjonalne i odpowiedzialne⁶⁵². Skutkuje to m.in. większym udziałem płatności bezgotówkowych względem gotówkowych, co przekłada się na wymierne korzyści finansowe zarówno dla całej gospodarki⁶⁵³, jak i dla banków, które odnotowują większe zyski⁶⁵⁴. Solarz⁶⁵⁵ wskazuje wręcz, że

⁶⁴⁴ K. Waliszewski: *Model doradztwa w obszarze finansów osobistych w Polsce na tle doświadczeń międzynarodowych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Poznań. 2016. s. 101; A. Janc i A. Warchlewska: *Działania edukacyjne...*, op. cit. s. 26–27.

⁶⁴⁵ K. Waliszewski: *Model doradztwa...*, op. cit. s. 101.

⁶⁴⁶ B. Noga, M. Noga i A. Dejnaka: *Edukacja ekonomiczna...*, op. cit. s. 56.

⁶⁴⁷ K. Czernek, M. Jurek i P. Marszałek: *Mapa edukacji finansowej, edycja VI, część 1*. Związek Banków Polskich. Poznań. 2017. Pobrane z <https://www.zbp.pl/dla-klientow/edukacja-ekonomiczna>.

⁶⁴⁸ Próbę skatalogowania innych działań z zakresu edukacji ekonomicznej podjęli: *ibidem* oraz M. Jurek, P. Marszałek i A. Warchlewska: *Mapa edukacji finansowej, edycja VI, część 2*. Związek Banków Polskich. Poznań. 2019. Pobrane z: <https://www.zbp.pl/dla-klientow/edukacja-ekonomiczna>.

⁶⁴⁹ A. Janc i A. Warchlewska: *Działania edukacyjne ...*, op. cit. s. 34–45.

⁶⁵⁰ NBP: *Strategia edukacji ekonomicznej Narodowego Banku Polskiego na lata 2010–2012*. Departament Edukacji i Wydawnictw NBP, Warszawa, 2010. s. 6.

⁶⁵¹ M. Jurek, P. Marszałek i A. Warchlewska: *Mapa edukacji...*, op. cit.

⁶⁵² A. Knehans-Olejnik: *Rola edukacji finansowej w racjonalizowaniu zachowań konsumentów*. *Handel wewnętrzny*, 3(350), 2014, s. 255–273.

⁶⁵³ D. Humphrey, M. Willeson, T. Lindblom i G. Bergendahl: *What Does it Cost to Make a Payment?*. *Review of Network Economics*, 2(2), 2003, s. 159–174. Pobrane z: <https://doi.org/10.2202/1446-9022.1024>.

⁶⁵⁴ K. Waliszewski i I. D. Czechowska: *Instytucje bankowe i niebankowe na rynku detalicznych usług finansowych w Polsce*. CeDeWu. Warszawa. 2019. s. 182.

⁶⁵⁵ J.K. Solarz, *Nanofinanse...*, op. cit.

bez kompetencji finansowych nie ma uzasadnienia stosowania założeń odnośnie do racjonalności w zachowaniach ekonomicznych. Natomiast w nieracjonalnych zachowaniach, którym warto zapobiegać przejawia się analfabetyzm finansowy⁶⁵⁶. Oznacza on także brak wiedzy i umiejętności odnoszących się do oceny ryzyka finansowego, a także możliwości finansowych⁶⁵⁷.

W literaturze przedmiotu panuje zgodność, że krzywa uzyskana po zestawieniu wieku z poziomem edukacji finansowej przyjmuje kształt odwróconej litery „U”⁶⁵⁸. Najczęstszym wyjaśnieniem tej obserwacji jest obniżanie się zdolności kognitywnych. Potwierdzają to chociażby badania przeprowadzone przez Finke, Howe i Huston⁶⁵⁹, którzy stwierdzili, że u osób powyżej 60 r. ż., z każdym rokiem spada efektywność decyzji finansowych o 1%. Jednak Pieńkowska-Kamieniecka wraz z Rutecką⁶⁶⁰ uważają, że zjawisko to może być kompensowane m.in. posiadaniem doświadczeniem w zakresie inwestowania, uzależnionym od podejmowanych wcześniej transakcji.

2. Osoby starsze na rynku finansowym „niedoceniony skarb”

W powszechnej opinii emeryci uznawani są za osoby dysponujące niskimi dochodami, wręcz ubogie. Stwierdzenia takie nie znajdują odzwierciedlenia w literaturze przedmiotu oraz w danych GUS. Golinowska⁶⁶¹ stwierdza, że emeryci, zaliczani do

⁶⁵⁶ Wielospektowość analfabetyzmu finansowego przedstawił m.in.: D. Banaś: *Analfabetyzm finansowy w Rosji*. [w] *Organizacja XXI wieku - uwarunkowania i trendy*. Red. B. Mazurkiewicz i G. Roszyk-Kowalska. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Poznań. 2019. s. 282–289.

⁶⁵⁷ K. Waliszewski: *Model doradztwa ...*, op. cit. s. 102–103.

⁶⁵⁸ S. Agarwal, J., C. Driscoll, X. Gabaix i D. Laibson: *The Age of Reason: Financial Decisions over the Life Cycle and Implications for Regulation*. Brookings Papers on Economic Activity, 2009. s. 51–101. Pobrane z: <http://www.jstor.org/stable/25652729>. A. Atkinson i F. Messy: *Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study*. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions No. 15. 2012. Pobrane z <https://doi.org/10.1787/5k9cfs9ofr4-en>. B. Frączek: *Niski poziom alfabetyzacji finansowej społeczeństwa – jako bariera ograniczająca rozwój rynku kapitałowego*. [w] *Rynek kapitałowy wobec wyzwań dekonjunkury*. Red. T. Czerwińska i A. Z. Nowak. Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa. 2014. s. 113–134.

⁶⁵⁹ M.S. Finke, J., S. Howe i S., J. Huston: *Old Age and the Decline in Financial Literacy*. Forthcoming in *Management Science*. 2011. Pobrane z: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1948627>.

⁶⁶⁰ S. Pieńkowska-Kamieniecka i J. Rutecka: *Problematyka decyzji i kompetencji finansowych osób starszych w ujęciu ekonomicznym*. [w] *Systemy zabezpieczenia społecznego wobec wyzwań demograficznych i rynkowych*. Red. M. Szczepański, T. Brzęczek i M. Gajowiak. Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej. Poznań. 2014. s. 143–153.

⁶⁶¹ S. Golinowska: *O polskiej biedzie w latach 1990–2015. Definicje, miary i wyniki*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR. Warszawa. 2019.

pokolenia *baby boomers*, mają dobrą sytuację ekonomiczną, gdyż w okresie ich aktywności zawodowej mieli zagwarantowaną pracę wraz z zabezpieczeniem społecznym, z którego teraz mogą korzystać. Także Żukowski⁶⁶² uważa, że obecne pokolenie emerytów nie powinno być utożsamiane z biednymi. Potwierdzeniem dobrej sytuacji finansowej polskich seniorów są także dane publikowane przez Związek Banków Polskich (ZBP). Wskazują one, że prawie połowa z nich wspomaga finansowo swoich najbliższych (dzieci, bądź wnuki), jednocześnie nie oczekując pomocy finansowej. Dodatkowo prawie, co dziewiąta osoba powyżej 65 r.ż. deklaruje, że jest samowystarczalna finansowo⁶⁶³. Dane publikowane przez GUS⁶⁶⁴ wskazują, że dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach domowych emerytów jest wyższy niż w gospodarstwach ogółem, jak i tych prowadzonych przez pracowników. Niższy jest tylko w porównaniu do gospodarstw domowych osób prowadzących działalność gospodarczą.

Argumentem przemawiającym za pozytywnym wpływem osób starszych na rynek finansowy jest także wydłużanie się życia. Statystycznie czas pobierania emerytury w Polsce wynosi ponad 18 lat (dla kobiet 20 lat i 3 mies., a dla mężczyzn 16 lat i 8 mies.)⁶⁶⁵. Odnosząc to do przeciętnego trwania życia w Polsce, na emeryturze spędza się prawie 1/4 życia. Solarz⁶⁶⁶ wskazuje, że w tym kontekście ważne jest również przekonanie o długości trwania życia po zakończeniu aktywności zawodowej. Uważa on, że posiadając przeświadczenie o długim życiu podejmuje się lepsze decyzje w odniesieniu do inwestowania i długoterminowego oszczędzania. Dodając do tego chęć pozostawienia spadku swoim najbliższym można zaobserwować duży, niezagospodarowany segment klientów na rynkach finansowych.

ZUS⁶⁶⁷ wskazuje dane, że 78% emerytów pobiera świadczenie w formie bezgotówkowej. Wśród „nowych” emerytów odsetek ten wynosi prawie 89%. Należy wskazać, że od 1.01.2022 zdecydowano, że nowe świadczenia z ZUS będą domyślnie przekazywane świadczeniobiorcom w formie bezgotówkowej, na wskazany rachunek bankowy (art. 130, Dz.U. 1998 nr 162 poz. 1118). Osobom, które są sceptycznie nastawione do banków pozostawiono możliwość wnioskowania o wypłatę w postaci gotówkowej. Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej wskazuje, że osoby z niskimi świadczeniami, które obawiają się wysokich opłat za

⁶⁶² M. Żukowski: *Reformy emerytalne w Europie*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu. Poznań. 2006.

⁶⁶³ ZBP: *InfoSenior2020. Edycja III*. 2021. s. 11–12. Pobrane z: https://www.zbp.pl/getmedia/76a9cdd8-a2da-4195-b5e1-b9d5f2c5adc0/ZBP_InfoSenior_2020_POPR4.

⁶⁶⁴ GUS: *Sytuacja gospodarstw domowych w 2020 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*. 2021. Pobrane z: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/sytuacja-gospodarstw-domowych-w-2020-r-w-swietle-badania-budzetow-gospodarstw-domowych,3,20.html>.

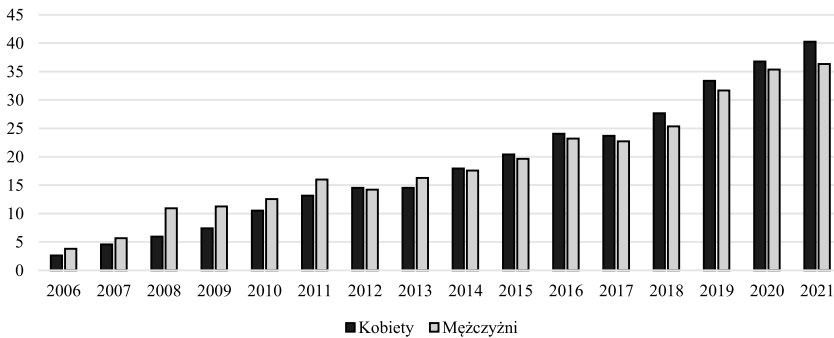
⁶⁶⁵ ZUS: *Ubankowieni klienci ZUS*. 2021. Pobrane z: <https://www.zus.pl/o-zus/aktualnosci/-/publisher/aktualnosc/o/ubankowieni-klienci-zus/4267100>.

⁶⁶⁶ J., K. Solarz: *Ustawiczna edukacja...*, op. cit., s. 17.

⁶⁶⁷ ZUS: *Ubankowieni klienci ZUS*. op. cit.

prowadzenie rachunku bankowego mogą skorzystać z podstawowych rachunków płatniczych, oferowanych na podstawie Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/92/UE z dnia 23.07.2014, określanej jako Dyrektywa PAD⁶⁶⁸, która miała zapobiec samowyluczeniu finansowemu.

Dodatkowym czynnikiem motywującym instytucje finansowe do edukowania osób 55+ w zakresie ekonomii i finansów jest fakt, że systematycznie zwiększa się wśród nich odsetek korzystających z bankowości internetowej. Ze względu na dużą heterogeniczność analiza została przeprowadzona dla dwóch podgrup: 55-64 i 65-75 lat, z podziałem na płeć. Pierwsza grupa cechuje się większym odsetkiem osób deklarujących korzystanie z bankowości internetowej. W 2021 r. prawie co czwarta osoba z przedziału 55-64 lat używała bankowości internetowej, choć w 2006 r. było to mniej niż 5%. Warto zwrócić uwagę, że od 2014 roku była ona częściej wykorzystywana przez kobiety (wykres 24.1).

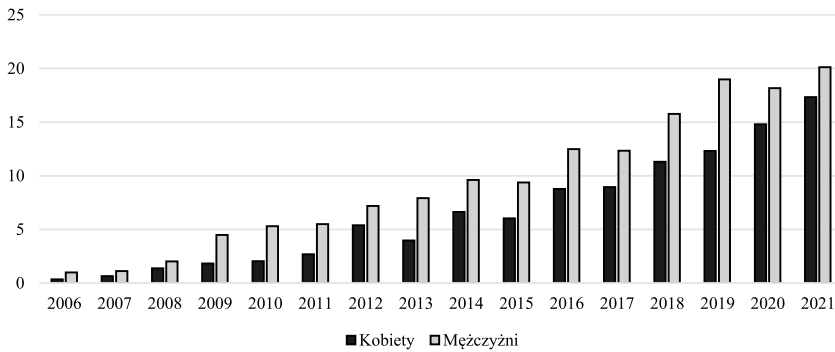

Wykres 24.1. Korzystanie z bankowości internetowej przez osoby w wieku 55-64, z podziałem na płeć.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS: *Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w jednostkach administracji publicznej, przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych w 2021 roku*. 2022. Pobrane z: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/nauka-i-technika-spolescenstwo-informacyjne/spolescenstwo-informacyjne/wykorzystanie-technologii-informacyjno-komunikacyjnych-w-jednostkach-administracji-publicznej-przedsiębiorstwach-i-gospodarstwach-domowych-w-2021-roku,3,20.html>.

Chociaż osoby z przedziału 65-75 lat rzadziej korzystają z bankowości internetowej niż młodszy seniorzy, to należy wskazać, że w ich przypadku także jest zauważalny znaczny wzrost liczby użytkowników bankowości internetowej (wykres 24.2.). W 2006 r. odsetek użytkowników był mniejszy niż 1%, a w 2021 r. było to już ponad 17% kobiet i 20% mężczyzn. Zauważalna jest także tendencja, że w tej grupie wiekowej częściej z bankowości internetowej korzystają mężczyźni.

⁶⁶⁸ Analizę wpływu Dyrektywy PAD na rynek finansowy przeprowadziła, m.in.: D. Ślazińska-Kluczek: *Zmiany na rynku usług finansowych w kontekście dyrektywy PAD*. Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku Nauki Ekonomiczne, XXIII, 2016. s.129-144.

Wykres 24.2. Korzystanie z bankowości internetowej przez osoby w wieku 65-75, z podziałem na płeć.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS: *Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych...*, op. cit.

Wskazać należy, że pomiędzy korzystaniem z Internetu zarówno codziennym, jak i regularnym (co najmniej raz w tygodniu), a korzystaniem z bankowości internetowej wśród osób 55+ zachodzi silna korelacja statystyczna (Tabela 24.2). Odnosi się to zarówno do kobiet, jak i do mężczyzn, a także dla obu grup wiekowych. Należy to potraktować jako wyraźny sygnał, zwłaszcza dla instytucji finansowych, aby zwrócić szczególną uwagę na osoby w wieku niemobilnym i poprodukcyjnym jako nowych klientów.

Tabela 24.2. Korelacja Pearsona pomiędzy korzystaniem z Internetu, a korzystaniem z bankowości internetowej

	Grupa wiekowa	Korzystanie codzienne	Korzystanie regularne
Kobiety	55-64	0,997**	0,995**
	65-75	0,994**	0,994**
Mężczyźni	55-64	0,996**	0,995**
	65-75	0,992**	0,988**
Ogółem	55-64	0,998**	0,997**
	65-75	0,995**	0,993**

Uwaga: ** – korelacja istotna statystycznie na poziomie 0,01 (dwustronnie)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS: *Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych...*, op. cit.

Podsumowanie

Instytucje finansowe powinny skupić się na osobach starszych, gdyż podstawą rozwoju bankowości inwestycyjnej jest zapotrzebowanie na alokację rodzinnych nadwyżek finansowych. Seniorzy dysponują wolnymi środkami, które chociażby

przeznaczają na pomoc członkom rodziny. Zauważalne jest także wśród nich zainteresowanie produktami oszczędnościowymi oferowanymi przez banki, na co wskazują wyniki badań sondażowych przeprowadzonych przez ZBP⁶⁶⁹.

Podniesienie wiedzy zarówno ekonomicznej, jak i *stricte* finansowej, pozwoliłoby wykorzystać potencjał zarówno ilościowy, jak i jakościowy drzemiący w osobach z pokolenia 55+. Biorąc pod uwagę wzrost częstotliwości korzystania z bankowości internetowej, a także inne zalety, jakimi dysponują, m.in. stały miesięczny dochód czy chęć do nauki, instytucje finansowe powinny skupić na nich większą uwagę. Posiadany przez nie majątek może pozytywnie wpłynąć na sytuację rynków finansowych. Zwłaszcza w okresie po zakończeniu pandemii COVID-19 środki, którymi one dysponują mogłyby stanowić przysłowiowy zastrzyk dla gospodarki, aby ją ożywić w większym stopniu, po okresach lockdownu, bowiem jak wskazuje Solarz⁶⁷⁰: *oszczędności niezamienione w efektywne inwestycje są straconymi środkami finansowymi*. Odejście od tradycyjnego oszczędzania na kontach oszczędnościowych i lokatach jest możliwe właśnie dzięki większej wiedzy ekonomicznej. Przyjęcie dłuższego szeregu czasowego pozwoli na dokonywanie atrakcyjniejszych inwestycji, przy zachowaniu możliwości zapewnienia spadku kolejnym pokoleniom.

Dodatkowo zdaniem autora banki wraz z innymi instytucjami finansowymi powinny wykorzystać szansę, jaka nadarzyła się w związku z pandemią COVID-19. Wiele osób przekonało się do płatności bezgotówkowych, aby zminimalizować ryzyko ekspozycji na wirusa. Większe uświadomienie, poprzez prezentację innych, wymiernych korzyści wynikających z stosowania bankowości internetowej, a także bardziej zaawansowanych instrumentów finansowych może wpłynąć na zwiększenie grona klientów. W konsekwencji przełoży się to na wyniki finansowe oraz dalszy rozwój sektora finansowego, z którego będzie mogła korzystać większa liczba świadomych użytkowników.

⁶⁶⁹ ZBP: *InfoSenior2020*. op. cit.

⁶⁷⁰ J. K. Solarz: *Nanofinanse...*, op. cit., s. 8.